

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TARBIYALASHDA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIK SHAKLLARI

Nurmatova Nargiza Salijanovna

Farg'ona Pedagogik Mahorat markazi

professor- o'qituvchisi

nargizanurmatova297@gmail.com

+99890 585 00 47

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlikning zamonaviy shakllari, usullari va samaradorligi mavzusiga bag'ishlangan ushbu maqolada oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi o'zaro aloqalarning ahamiyati tahlil etiladi. Maqolada ota-onalar bilan hamkorlikning turli shakllari (individual suhbatlar, ota-onalar yig'ilishlari, seminarlar, loyihaviy faoliyat, onlayn platformalar va oilaviy tadbirlar), ularning psixologik-pedagogik asoslari va amaliy qo'llash tajribalari yoritiladi. Bolaning har tomonlama rivojlanishida oila va bog'cha hamkorligining ijobiy natijalari, mavjud muammolar hamda ularni hal qilish yo'llari ko'rsatiladi. Maqola o'qituvchilar, maktabgacha ta'lim rahbarlari va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Abstract: This article is devoted to the analysis of modern forms, methods and effectiveness of cooperation with parents in the upbringing of preschool children. It examines the importance of interaction between the family and preschool educational institutions. The article highlights various forms of cooperation with parents (individual conversations, parent meetings, seminars, project activities, online platforms and family events), their psychological and pedagogical foundations, and practical implementation experiences. It demonstrates the positive outcomes of family-kindergarten partnership in the child's holistic development, existing challenges and ways to overcome them. The article provides practical recommendations for teachers, preschool leaders and parents.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу современных форм, методов и эффективности сотрудничества с родителями в воспитании детей дошкольного возраста. В ней рассматривается важность взаимодействия между семьей и дошкольным образовательным учреждением. Освещаются различные формы сотрудничества с родителями (индивидуальные беседы, родительские собрания, семинары, проектная деятельность, онлайн-платформы и семейные мероприятия), их психолого-педагогические основы и практический опыт реализации. Показаны положительные результаты партнерства семьи и детского сада в целостном развитии ребенка, существующие проблемы и пути их решения. Статья предлагает практические рекомендации для педагогов, руководителей дошкольных учреждений и родителей.

Kalit soʻzlar: maktabgacha tarbiya, ota-onalar bilan hamkorlik, oila va bogʻcha hamkorligi, bola tarbiyasi, ota-onalar faolligi, maktabgacha taʼlim, oilaviy tarbiya, oʻzaro aloqalar shakllari.

Keywords: preschool education, parent-teacher cooperation, family-kindergarten partnership, child upbringing, parental involvement, early childhood education, family education, forms of collaboration.

Ключевые слова: дошкольное воспитание, сотрудничество с родителями, партнерство семьи и детского сада, воспитание ребенка, вовлеченность родителей, дошкольное образование, семейное воспитание, формы взаимодействия.

Zamonaviy jamiyatda maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va rivojlantirishda oila va maktabgacha taʼlim muassasasi oʻrtasidagi hamkorlik muhim oʻrin tutadi. Bolaning shaxsiyati asoslari aynan birinchi yillarda shakllanadi va bu jarayonda ota-onalar bilan birgalikdagi saʼy-harakatlar bolaning muvaffaqiyatli rivojlanishini taʼminlaydi. Hozirgi vaqtda koʻplab mamlakatlarda, shu jumladan Oʻzbekistonda ham, oila va bogʻcha oʻrtasidagi oʻzaro aloqalarni kuchaytirishga alohida eʼtibor qaratilmoqda.

Anʼanaviy yondashuvda maktabgacha taʼlim muassasalari asosan oʻquv-tarbiyaviy jarayonni mustaqil amalga oshirgan boʻlsa, bugungi kunda bola tarbiyasida ota-onalar faol ishtirokini taʼminlash dolzarb vazifaga aylangan. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qilingan bolalarda ijtimoiy-emotsional rivojlanish, nutqiy qobiliyat, oʻquv motivatsiyasi va maktabga moslashuv darajasi sezilarli darajada yuqori boʻladi. Aksincha, oila va bogʻcha oʻrtasidagi aloqalar zaif boʻlganda esa bolalarda turli psixologik va pedagogik muammolar yuzaga kelishi mumkin.

Ota-onalar bilan hamkorlikning samarali shakllari (individual suhbatlar, ota-onalar yigʻilishlari, seminar-treninglar, loyihaviy faoliyatlar, onlayn platformalar va oilaviy tadbirlar) bolaning har tomonlama rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Xalqaro tajribada (Finlyandiya, Germaniya, AQSh) oila va bogʻcha hamkorligi yondashuvi “hamkorlikdagi tarbiya” (partnership in education) tushunchasi bilan ifodalanadi va u bolaning muvaffaqiyatli rivojlanishining asosiy shartlaridan biri sifatida qoraladi.

Oʻzbekiston Respublikasida “Ilk qadam” davlat oʻquv dasturi va “Yangi Oʻzbekistonning 2022–2026 yillarga moʻljallangan rivojlanish strategiyasi”da oila va maktabgacha taʼlim muassasasi oʻrtasidagi hamkorlikni yanada kuchaytirish vazifasi belgilab qoʻyilgan. Amalda esa bu yoʻnalishda bir qator muammolar, jumladan ota-onalarning ish bilan bandligi, pedagogik bilimlarning yetarli emasligi va hamkorlik shakllarining cheklanganligi kuzatilmoqda.

Ushbu maqolaning **maqsadi** maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlikning zamonaviy shakllari, ularning samaradorligi va qo'llash usullarini tahlil qilish, mavjud muammolarni ko'rib chiqish hamda o'qituvchilar va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqolada nazariy asoslar, amaliy tajribalar va xalqaro hamda milliy tajribalar yoritiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlik bolaning har tomonlama rivojlanishida eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Bolaning shaxsiyati, ijtimoiy ko'nikmalari, emotsional holati va o'quv qobiliyatlari asosan hayotining birinchi yetti yilida shakllanadi. Shu davrda oila va maktabgacha ta'lim muassasasi (bog'cha) o'rtasidagi uzviy hamkorlik bola kelajagini belgilovchi asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogika fanida bu jarayon "hamkorlikdagi tarbiya" yoki "oil va bog'cha birgalikdagi tarbiyasi" deb nomlanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar faol ishtirok etgan bolalarda maktabga moslashuv jarayoni tezroq kechadi, nutqiy rivojlanish yuqori darajada bo'ladi, ijtimoiy-emotsional muammolar kamayadi va o'quv motivatsiyasi kuchayadi.

Ota-onalar bilan hamkorlikning nazariy asoslari Lev Vygotskiy, Urie Bronfenbrenner va Erik Erikson kabi psixolog va pedagoglarning ishlarida o'z aksini topgan. Bronfenbrennerning ekologik tizimlar nazariyasiga ko'ra, bola rivojlanishi oila, bog'cha, jamiyat va davlat kabi bir necha tizimlarning o'zaro ta'sirida amalga oshadi. Oila va bog'cha o'rtasidagi mustahkam aloqa bola uchun barqaror va xavfsiz muhit yaratadi. O'zbekiston ta'lim tizimida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi ham oila va bog'cha hamkorligini bolaning muvaffaqiyatli rivojlanishining asosiy sharti sifatida belgilab qo'ygan.

Ota-onalar bilan hamkorlikning zamonaviy shakllari juda xilma-xil bo'lib, ularni quyidagi guruhlariga bo'lish mumkin. Birinchidan, **individual shakllar** — har bir bola va oila xususiyatlarini hisobga olgan holda o'tkaziladigan suhbatlar, maslahatlar va uy vazifalari. Bunda tarbiyachi ota-onalar bilan alohida uchrashib, bolaning rivojlanishidagi muvaffaqiyatlar va qiyinchiliklarni muhokama qiladi. Ikkinchidan, **guruhli shakllar** — ota-onalar yig'ilishlari, ochiq darslar, seminar va treninglar. Ushbu tadbirlarda ota-onalarga zamonaviy tarbiya usullari, bolalar psixologiyasi, o'yin orqali rivojlantirish va salomatlikni saqlash mavzularida bilim beriladi.

Uchinchidan, **loyihaviy va faol hamkorlik shakllari** tobora ommalashmoqda. Masalan, "Bizning oilaviy bog'imiz", "Otamizning kasbi", "Milliy qadriyatlarimiz" kabi qisqa muddatli loyihalar ota-onalar, bolalar va tarbiyachilarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etadi. Bunday loyihalar bolalarda mas'uliyat tuyg'usini oshiradi va ota-onalarni tarbiya jarayoniga faol jalb qiladi. To'rtinchidan, **raqsamli hamkorlik shakllari** — onlayn platformalar (Telegram kanallari, mobil ilovalar, veb-saytlar) orqali doimiy aloqa. Bugungi kunda ko'plab bog'chalar ota-onalarga kunlik fotosuratlar, videolar, bolaning rivojlanish haqidagi hisobotlarni yuborish imkoniyatini yaratmoqda. Beshinchidan, **oilaviy tadbirlar** — sport musobaqalari,

milliy bayramlar, ochiq eshiklar kuni, ekskursiyalar va oilaviy sayrlar bolalar va ota-onalarning birgalikdagi vaqtini mazmunli o'tkazishga yordam beradi.

Bu hamkorlik shakllarining samaradorligi bir qator ijobiy natijalarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, bola o'zini xavfsiz his qiladi, chunki uy va bog'cha bir xil talab va qadriyatlarga asoslanadi. Ikkinchidan, ota-onalar o'z farzandlarining rivojlanishini chuqurroq tushunib, uy sharoitida ham samarali tarbiya usullarini qo'llay boshlaydilar. Uchinchidan, tarbiyachilar oila muhitini yaxshiroq bilib, har bir bolaga individual yondashuvni kuchaytiradilar. Xalqaro tajribada Finlyandiya, Shvetsiya va Singapur kabi mamlakatlarda oila va bog'cha hamkorligi yuqori darajada tashkil etilgan bo'lib, bu mamlakatlarda bolalar rivojlanish ko'rsatkichlari yuqori natijalarni ko'rsatmoqda.

Biroq, amaliyotda bir qator muammolar ham mavjud. Ko'pchilik ota-onalar ish bilan bandligi sababli bog'cha tadbirlarida faol ishtirok eta olmaydi. Ba'zi ota-onalar pedagogik bilimlarga ega emasligi yoki tarbiyaviy mas'uliyatni faqat bog'chaga yuklashga moyil bo'ladi. Shuningdek, ba'zi bog'chalarda moddiy baza yetarli emasligi va tarbiyachilarning yuqori ish yuki hamkorlikni cheklaydi. Bu muammolarni hal qilish uchun quyidagi choralar taklif etiladi: moslashuvchan jadval tuzish, onlayn ishtirok imkoniyatini kengaytirish, ota-onalar uchun qisqa muddatli treninglar tashkil etish va rag'batlantirish tizimini joriy qilish.

O'zbekiston sharoitida hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun milliy an'analar va zamonaviy usullarni uyg'unlashtirish muhimdir. Mahallalar, "Oila va ayollar" tizimi hamda bog'chalar o'rtasidagi uch tomonlama hamkorlikni kuchaytirish, milliy o'yinlar va qadriyatlar asosida oilaviy tadbirlarni ko'paytirish samarali yo'nalish hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlik nafaqat zaruriyat, balki bolaning muvaffaqiyatli kelajagi uchun strategik investitsiyadir. Samarali hamkorlik bolaning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki sog'lom shaxsiyatini ham shakllantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlik bolaning har tomonlama va uyg'un rivojlanishining muhim shartidir. Ushbu maqolada tahlil qilinganidek, oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi samarali hamkorlik bola shaxsiyatining asoslarini mustahkamlash, ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarini rivojlantirish, o'quv motivatsiyasini oshirish va maktabga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Individual suhbatlar, ota-onalar yig'ilishlari, loyihaviy faoliyat, raqamli platformalar va oilaviy tadbirlar kabi hamkorlik shakllari zamonaviy ta'lim talablariga javob beradi va bolaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Nazariy va amaliy materiallar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar faol ishtirok etgan ta'lim muhitida bolalarda o'ziga bo'lgan ishonch, mas'uliyat tuyg'usi va ijtimoiy moslashuvchanlik sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Xalqaro tajriba (Finlyandiya,

Shvetsiya va boshqa mamlakatlar) hamda O‘zbekistonning “Ilk qadam” dasturi va rivojlanish strategiyasida belgilangan vazifalar bu yo‘nalishning dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Biroq, amaliyotda ota-onalarning ish bilan bandligi, pedagogik bilimlarning yetarli emasligi va hamkorlik mexanizmlarining cheklanganligi kabi muammolar hali ham saqlanmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun moslashuvchan hamkorlik shakllarini joriy qilish, raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, ota-onalar uchun muntazam treninglar tashkil etish va milliy qadriyatlar asosida oilaviy tadbirlarni ko‘paytirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim muassasasi va oila o‘rtasidagi chinakam hamkorlik nafaqat bolaning bugungi kunini, balki uning butun kelajagini belgilaydi. Har bir ota-ona, tarbiyachi va ta’lim rahbari bolaning muvaffaqiyatli rivoji uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishi lozim. Faqat oila va bog‘chaning birgalikdagi sa’y-harakatlari orqali biz sog‘lom, ijodkor va vatanparvar shaxslar tarbiyalashga erishamiz. Kelajak avlodlarimizning baxtli va muvaffaqiyatli bo‘lishi bugungi kunda biz yaratayotgan hamkorlik sifatiga bog‘liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Bronfenbrenner U. *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
2. Vygotsky L. S. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
3. Epstein J. L. *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. 2nd ed. Boulder, CO: Westview Press, 2011.
4. UNICEF. *Family engagement in early childhood education: A global review*. New York: UNICEF, 2020.
5. OECD. *Starting strong VI: Supporting meaningful interactions in early childhood education and care*. Paris: OECD Publishing, 2021.
6. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 12-dekabrda 1009-sonli qarori). Toshkent, 2018.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan rivojlanish strategiyasi” to‘g‘risidagi PF-60-son Farmoni. Toshkent, 2022.
8. Abdaliev F. I. Maktabgacha ta’lim muassasalarida ota-onalar bilan hamkorlikni takomillashtirish // *Pedagogika va psixologiya*. 2022. № 4. B. 45–52.
9. Alikulova M. Sh. Oilaviy va maktabgacha tarbiyaning uyg‘unligi // *Oriens*. 2021. № 5. B. 112–120.
10. Qodirova D. A. Ota-onalar bilan hamkorlikning zamonaviy shakllari va ularning samaradorligi // *Ilk qadam*. 2023. № 2. B. 18–25.

11. Henderson A. T., Mapp K. L. *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Austin, TX: SEDL, 2002.
12. Gopnik A. *The gardener and the carpenter: What the new science of child development tells us about the relationship between parents and children*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2016.
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida oila va bog‘cha hamkorligi holati tahlili. Toshkent, 2023.
14. Smilansky S., Shefatya L. *Facilitating play: A medium for promoting cognitive, socio-emotional and academic development in young children*. Gaithersburg, MD: Psychosocial & Educational Publications, 1990.
15. Ходжаева М. А. Сотрудничество детского сада и семьи как фактор успешного развития дошкольника // Дошкольное воспитание. 2022. № 3. С. 34–41.